

створює специфічний правовий статус, який дозволяє ефективно регулювати відносини за участю систем ШІ, зокрема, в аспекті розподілу відповідальності. Така модель може бути компромісним рішенням, яке дозволить, з одного боку, врахувати унікальні характеристики ШІ, а з іншого – уникнути передчасного визнання їх повноцінними суб'єктами права.

Водночас необхідно визнати, що із розвитком технологій та потенційним досягненням штучним інтелектом рівня сильного ШІ (artificial general intelligence), правовий дискурс може еволюціонувати в бік формування особливого правового статусу для таких систем. Як зазначає С. Честерман, питання правосуб'єктності ШІ може бути переглянуте, якщо в майбутньому будуть створені системи, які дійсно демонструватимуть самосвідомість та автономну волю, порівнянну з людською [3, с. 842]. Проте наразі таке визнання було б передчасним та юридично необґрунтованим.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html
3. Chesterman, S. (2021). Artificial Intelligence and the Limits of Legal Personality. *International & Comparative Law Quarterly*, 70(4), 819-844.

УДК 347.4

Білецька Ю.

*аспірантка кафедри цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний університет*

Поняття договору страхування цивільно-правової відповідальності

Страхування цивільно-правової відповідальності забезпечує фінансовий захист осіб від можливих негативних наслідків, пов'язаних із заподіянням шкоди третім особам, тому відіграє значну роль у правовому регулюванні цивільних правовідносин, сприяючи справедливому розподілу ризиків та забезпеченню належного відшкодування збитків. Унікальність страхування цивільно-правової відповідальності полягає в його подвійному захисному механізмі, який одночасно забезпечує страхувальнику фінансовий захист у разі заподіяння шкоди третім особам або їхньому майну та гарантує компенсацію потерпілим, навіть якщо у страхувальника недостатньо власних коштів для відшкодування збитків [1]. Аналізуючи зазначений механізм, видається, що страхування цивільно-правової відповідальності виконує не лише компенсаторну, а й превентивну функцію, оскільки гарантує ефективне відновлення порушених прав потерпілих осіб.

При цьому, варто зауважити, що страхові правовідносини, як різновид цивільно-правових відносин, формуються на основі різноманітних юридичних

фактів. Відповідно, однією з ключових підстав їх виникнення є договір страхування цивільно-правової відповідальності, який укладається за взаємною згодою сторін та закріплює їхні взаємні права та обов'язки у межах страхового правовідношення.

Згідно з нормами Закону України «Про страхування» [2] та Цивільного кодексу України [3], договір страхування цивільно-правової відповідальності підпадає під загальні норми страхування, встановлюючи правила щодо укладення, виконання і припинення таких договорів, а також механізм виплат у разі настання страхових подій. Згідно із законодавчим підходом, даний договір можна розуміти як угоду, за якою одна сторона (страховик) зобов'язується за певну плату (страхові внески) відшкодувати шкоду, завдану третім особам внаслідок дій (бездіяльності) страхувальника, у межах встановленого ліміту відповідальності, в разі настання страхового випадку. У свою чергу, страхувальник зобов'язується сплачувати страхові внески та виконувати умови договору.

Водночас попри значний інтерес і особливу цінність даного договору, у доктрині права немає єдиного підходу до розуміння договору страхування цивільно-правової відповідальності. В.М. Никифорак визначає договір страхування як угоду між страховиком і страхувальником, за якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку відшкодувати третім особам в межах ліміту відповідальності збитки, ненавмисно завдані страхувальником, а страхувальник зобов'язується своєчасно вносити страхові платежі та виконувати інші умови договору [4, с. 55]. По своїй суті, договір страхування відповідальності гарантує потерпілим отримання належного відшкодування.

У свою чергу, А.С. Жила визначає договір страхування відповідальності як домовленість між страховиком і страхувальником, за якою страховик зобов'язується, в разі настання страхового випадку, відшкодувати третім особам, в межах встановленого ліміту відповідальності збитки, ненавмисно завдані страхувальником, а страхувальник зобов'язується своєчасно вносити страхові платежі та виконувати інші умови договору [5, с. 9].

О.О. Менделя під договором страхування цивільної відповідальності пропонує розуміти угоду між страхувальником та страховиком, яка укладається з метою захисту майнових інтересів страхувальника у зв'язку з фінансовими втратами, які можуть виникнути в результаті необережно спричиненої ним або його найманими працівниками, відповідальність яких застрахована, шкоди третім особам [6].

Формулюючи поняття договору страхування цивільно-правової відповідальності варто враховувати не тільки специфіку страхових відносин, але і розуміння договору, викладене у статті 626 Цивільного кодексу України [3]. Зокрема, у ній підкреслюється важливість домовленості як основи договору, який є юридичною формою для створення, зміни чи припинення правових відносин між сторонами. Дана стаття закріплює загальні принципи, на яких ґрунтуються всі договори в цивільному праві, незалежно від їх виду чи специфіки. Тому договір страхування цивільно-правової відповідальності слід розуміти як домовленість, за якою страховик зобов'язується відшкодувати збитки, завдані страхувальником третім особам внаслідок його дій або бездіяльності, у межах встановленого ліміту відповідальності, за умови сплати

страхувальником страхових внесків та виконання інших умов договору.

Також, варто враховувати особливу актуальність даного договору в період воєнного стану, оскільки в умовах підвищених ризиків і непередбачуваних обставин він забезпечує фінансовий захист сторін, сприяє стабільності правовідносин та гарантує відшкодування можливих збитків потерпілим [7]. Ускладнення страхових правовідносин може мати вплив і на законодавче розуміння договірної конструкції страхування цивільно-правової відповідальності, оскільки в умовах воєнного стану та підвищених ризиків необхідно удосконалити законодавчі механізми, щоб забезпечити ефективне відшкодування збитків, враховуючи нові виклики та обставини, що виникають у результаті воєнних дій. Отож, договір страхування цивільно-правової відповідальності є важливим інструментом фінансового захисту від збитків, завданих страхувальником третім особам, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, підкреслюючи необхідність його постійного законодавчого вдосконалення для забезпечення ефективного захисту та стабільності приватних правовідносин.

Література:

1. Осадець С. С. Страхування: підручник. Київ: КНЕУ. 2002. 599 с. https://studentbooks.com.ua/content/view/137/43/#google_vignette
2. Про страхування: Закон України № 1909-IX від 18.11.2021 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2028>
3. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Никифорак В. М. Договір страхування відповідальності. Чернівці: Рута, 2002. 248 с. <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2939/Monografija.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Жила А. С. Страхування як спосіб забезпечення виконання зобов'язань у цивільному законодавстві України: автореферат дисертації кандидата юридичних наук: 12.00.03. Одеса. 2009. 16 с. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a98001ce-012f-4482-8142-5bdcdeda73b0/content>
6. Менделя О. О. Договір страхування цивільно-правової відповідальності закладів охорони здоров'я: дисертація подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії: 12.00.03 – цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ, 2023. 204 с. <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/787>
7. Мачуська І., Кондратенко К. Правове регулювання страхових відносин в умовах воєнного стану: дія форс-мажорних обставин. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 2. С. 110-114. <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282204/276386>